

مقاومت در آموزه های دینی و کلام رهبری

خدیدجه مرادی^۱

چکیده

مقاومت در آموزه های دینی و خصوصاً در ادبیات شیعی از تقدس و جایگاه والایی برخوردار است. مقاومت از نیاز های زندگی بشری است که فقدان آن، موجب فساد و تباهی در زمین خواهد شد خداوند مقاومت در برابر زورگویی را یک وظیفه دانسته و به بندگان خویش فرموده که در برابر بی عدالتی سر تسلیم فرود نیاورند و با تمام وجود به مقابله بپردازند. ادبیات مقاومت بیان رویارویی دو تفکر و اندیشه است که یکی بر پایه بی عدالتی و سلطه جویی استوار است و دیگری جبهه مقابل آن برای احقاق حق تلاش می کند هدف اصلی مقاومت ایجاد تعادل و توازن در جامعه است و بینش دینی مقاومت جمعی در مقابل سلطه جویان را می طلبد و همه آحاد جامعه را در برابر زور گویان مسئول می داند. این تحقیق بر اساس آموزه های دینی و کلام بزرگان تدوین شده است و برای جمع آوری اطلاعات از روش کتابخانه ای استفاده شده است.

کلید واژه : آموزه های دینی، مقاومت، نظام سلطه.

^۱ طلبه سطح دو، مدرسه خدیجه خاتون (س)

مقدمه

مقاومت از اصول اولیه زندگی بشری است که انسان بدون بهرمندی از آن قادر به حیات نخواهد بود و بصورت غریزی در بسیاری از موارد نسبت به آن اقدام می نماید. هر چه تهدید بارزتر باشد مقاومت و عکس العمل فرد بیشتر است اما هرچه فرد نسبت به تهدید و خطر ناآگاه باشد یا آن را جدی تلقی نکند و دایره تهدید را دورتر از تعلقات شخصی خود ببیند به شکل غریزی انگیزه مقاومت آن به مراتب کمتر خواهد بود و عکس العمل مناسبی در برابر آن از خود بروز نخواهد داد پس اگر فردی متوجه خطر و تهدید نسبت به جان، مال و عرض خود گردد به دلیل درکی که از جان، مال و عرض خود و همچنین شناختی که از خطر دارد انگیزه های بسیار قوی برای مقاومت خواهد داشت بر این اساس است که جوامع مختلف همواره برای حفظ کیان و بنیان خود در تلاش بوده اند تا به افراد خود حس وطن دوستی و آرمان دوستی را القاء کنند به گونه ای که وطن و آرمان خود را پاره ای از تن خود پندارند و در برابر تهدیدها مقاومت کنند تا سرحد بذل جان آن را پاس دارند در واقع تنها راه حفظ هر جامعه ای اطاعت از رهبر جامعه و فداکاری و مقاومت افراد آن است. از این رو خداوند متعال به عنوان ولی حقیق اهل ایمان، راه برون رفت جامعه اسلامی از گمراهی، ذلت و هلاکت را بیان فرموده و آنها را به سوی وحدت و دفاع و مقاومت در برابر دشمنان هدایت فرموده است.

مقام معظم رهبری در دیدار با بسیجیان استان کرمانشاه درباره مقاومت و ایستادگی در مقابل ظلم این گونه فرمودند که: در بین مجموعه این حرکاتی که در اطراف جهان وجود دارد این آمیختگی حق و باطل، این تسلط و هیمنه ظالمانه و شیطانی انسانهای شیطان صفت بر زندگی دیگران، در این فضای کذابی، که فضای استکبار است همان فضای نظام سلطه است که ما بارها تکرار کرده ایم. یک ملت پیدا شده که حرف حق میزند، دنبال حق است، دنبال حقوق انسانهاست، دنبال استقرار عدالت است. اسن ملت، ملت عزیز ایران است. به برکت اسلام، به برکت انقلاب، ملت ایران پای این حرف ایستاده است. به خاطر ایستادگی ملت ایران، این فکر به تدریج جای خود را در این منطقه باز کرده بلکه در جهان باز کرده است. حالا ما در این منطقه اش را داریم می بینیم

این یک حقیقت است. یک جبهه دارد حق را تعقیب می کند و جبهه مقابل او دنبال باطل است. یه وقت هست که جبهه حق می ترسد معلوم است که شکست می خورد. حقند اما شکست می خورند. یک وقت حرف حق دارند اما به لوازش عمل نمی کنند. دنبال دنیا یا مادیات و عشرتند البته شکست میخورند. خدای متعال چک سفید نداده است که شما برحقید حتماً پیروز خواهید شد. نه شما پیروز خواهید شد چون برحقید و چون ایستادگی میکنید اگر بایستید پیروز خواهید شد.

آسیه مهدی پور در مقاله علمی پژوهشی "تبیین مدل مفهومی مقاومت در اندیشه آیت ... العظمی خامنه ای" اینگونه نتیجه میگیرید که "پیروزی انقلاب اسلامی مرهوم به کارگیری استعداد رهایی بخش روایت شیعی از اسلام سیاسی در ارائه الگوی مقاومت در برابر سبطه استکباری غرب و ارزش های دینی در قرن جدید محسوب می شود." همچنین غلامحسین اعرابی در مقاله پژوهشی پژوهشی "مبانی قرآن و روایی مقاومت در کلام مقام معظم رهبری" به این نتیجه رسیده که "مقاومت از ایستادگی و سازش ناپذیری با ظلم و آمادگی همه جانبه برای حفظ داشته های مادی و معنوی چه در وجه فردی و چه در وجه جمعی، برای رسیدن به مقصود ها و مقصد ها تعریف شده در هویت فرهنگی و دینی و تمنی یک جامعه با یک امت کبیر است وقتی چنین آمادگی به وجود آید دیگر آن فرد و جامعه ((مقاومت یافته)) به آرامش مطلوب رسیده و هیچ عامل درونی و بیرونی نمی تواند آن فرد و جامعه را به نابودی و از هم پاشی بکشاند."

مقاله حاضر در صدد پاسخ به این پرسش است که مقاومت در آموزه های دینی و کلام رهبری چگونه است؟ و برای پاسخ به این پرسش این موارد را بررسی می کند:

توحید و ایمان به خدا و امداد های غیبی، ایمان به معاد، توکل، امیدواری، دعا، خشوع و شوق دیدار با خدا.

مفهوم شناسی

۱) معنای لغوی مقاومت

واژه مقاومت از ریشه (ق و م) است و برای آن معانی مختلفی مانند اعتدال^۱، ثبات و مداومت^۲، استمرار^۳، پایداری، ایستادگی، درست شدن و قیمت نهادن^۴ ذکر شده است از میان معانی یاد شده معنی اعتدال شهرت بیشتری دارد^۵. زیرا معانی دیگر در ذیل اینکه در هیچ یک از کتاب های لغوی قدیم، کلمه مقاومت نیامده است در منابع کهن غیر لغوی واژه مذکور استعمال شده است. چنانچه در برخی کتاب های لغوی معاصر مانند: المنجد، واژه مقاومت را آورده است (قام، يقاوم، مقاومه، قام معه ضاده) بدین ترتیب یکی دیگر از معانی مقاومت، ضد بودن و رو در رویی بیان شده است آنگاه این پرسش مطرح می شود که معنای اعتدال با ضد بودن چه تناسبی دارد؟ در توضیح ارتباط معنایی اعتدال و ضدیت باید گفت: برای حفظ اعتدال باید عامل درونی شخص و یا عامل بیرونی مانند دشمن باشد نکته بدیهی در معنای مقاومت، استمرار و ادامه آن است یعنی مادامی که عامل برهم زننده اعتدال در حال اعمال قوا باشد مقاومت کنند باید در حفظ تعادل خود بکوشد.

۲) معنای اصطلاحی مقاومت

در اصطلاح علم اخلاق مقاومت به معنای صبر است آنگونه که مسکویه می گوید: (اما الصبر فهو مقاومه النفس الهوى لئلا تنقاد لقبايح الذات)^۶ یعنی: صبر همان ایستادگی نفس در برابر خواهش هاست تا گرفتار لذت های زشت نشود. در اصطلاح علم سیاست واژه مقاومت معادل لاتین

^۱ زبیدی، تاج العروس، ج ۱۷، ص ۵۹۲؛ رازی، مختار الصحاح، ج ۵، ص ۲۰۱۷؛ طریحی، مجمع البحرین، ج ۴، ص ۱۲۵

^۲ ابن اثیر، النهایه فی غریب الحدیث، ج ۴، ص ۱۲۵

^۳ فراهیدی، ترتیب کتاب العین، ص ۶۹۴

^۴ دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۶، ص ۲۱۸۱

^۵ رازی، مختار الصحاح، ج ۵، ص ۲۰۱۷؛ فیروز آبادی، القاموس المحیط، ج ۲، ص ۱۵۱۷

^۶ لوپس معلوف، المنجد فی الغه، ص ۶۶۳

^۷ ابن مسکویه، تهذیب الخلاق و تطهیر العراق، ص ۱۰۲

^۱Resistance, Stand opposition, rebuff معانی این تعابیر عبارت است از مقاومت، ایستادن، مخالفت کردن و واکنش برای دفع کردن. در اصطلاح علم فقه مقاومت به نحو عام و خاص مطلق، زیر مجموعه موضوع جهاد است بدین ترتیب که جهاد بر دو نوع است. جهاد ابتدایی و جهاد دفاعی همان مقاومت است.

خاستگاه معرفتی مقاومت در آموزه های دینی

بی شک سرچشمه مفاهیمی مقاومت، ایمان به یک حقیقت و آگاهی کامل از آن و عشق و علاقه شدید نسبت به آن است. لذا کسانی که ایمانی ضعیف و اطلاعاتی ناچیز و علاقه ای مختصر نسبت به هدفی دارند هرگز در راه آن صبر و استقامت به خرج نمی دهند و به سرعت از میدان حوادث بیرون می روند.^۲ در این میان درک آگاهانه از دین و مذهب سرچشمه اصلی مقاومت و پایداری و ایستادگی است.^۳ اینگونه است که خدا محوری به آرامش می انجامد و هرگونه شک و تردید و وحشت را از انسان زایل می کند و او را در طوفان حوادث ثابت قدم می دارد.^۴ این آرامش جنبه عقیدتی دارد و تزلزل اعتقاد را برطرف می سازد و در عمل ثبات قدم و مقاومت و شکیبایی به انسان می بخشد.^۵ البته منظور از یاد خدا روحیه سرباز مجاهد را تقویت می کند و در پرتو آن احساس می نماید که در میدان مبارزه تنها نیست، تکیه گاه نیرومندی دارد که هیچ قدرتی در برابر آن مقاومت نمی کند و اگر هم کشته شود به بزرگترین سعادت یعنی سعادت شهادت رسیده است.^۶ اینگونه است که میدان جهاد برای مؤمنان میدان اظهار عشق به محبوب و میدان پایداری و مقاومت و پیروزی است و در چنین میدانی ترس معنی ندارد.^۷ مسئولیت در برابر فرمان او به شدت

^۱ نوروزی خیابانی، فرهنگ جامع لغات و اصطلاحات سیاسی (فارسی - انگلیسی)، ص ۴۱۷

^۲ مکارم شیرازی، پیدایش مذاهب، ص ۶۵

^۳ مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۵، ص ۱۶۶

^۴ مکارم شیرازی، برگزیده تفسیر نمونه، ج ۱۵، ص ۱۶۶

^۵ همان

^۶ همان، ج ۲، ص ۱۵۷

^۷ مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۱، ص ۴۶۲

منطقه ای و مانند اینها به اینجا برسد، حتماً هیچ کس باور نمیکرد؛ اما شده؛ به خاطر اینکه شما به خدا متکی بودید و کار کردید البته اتکاء به خدا معلوم است که به معنای بیکاری و بیگاری نیست. بنابراین هفتمین عامل مقاومت در آموزه های دینی و کلام رهبری شوق دیدار و اتکاء به قدرت خداوند است.

مقاومت در کلام رهبری

مشکلات عمده مردم در سطح جهان ناشی از گردن کلفتی قدرتهاست. مشکلاتی که امروز بلندگوهای خود این قدرتمندان، آن را بزرگترین مشکلات ما وانمود می کند، تورم جهانی، بیکاری جهانی، گر سنگی جهانی اینها درجه دو است. مشکلات درجه یک وجود قطب بندی غیر عادلانه مردم دنیا است. این بزرگترین مشکل است نه قطب بندی اقتصادی که آن هم باز معلوم است بلکه قطب بندی سیاسی. یک عده در دنیای قوی، گردنکلفت، همه چیز دار و صاحب اختیارند، و هر کاری میخواهند می کنند، یک عده هم چوب بخور، کتک بخور، بلاکش و جور کش. این بزرگترین مشکل عالم است، همه چیز ناشی از این است. مقاومت می توانند قدرتهای استکبار را به زانو در بیاورد چنان که مقاومت امام و مقاومت ملت ایران پیش از انقلاب و بعد از پیروزی انقلاب توانست قدرتهای استکبار را به زانو در بیاورد. این مقاومت آگاهانه درس عمومی است. معلم بزرگ این مقاومت آگاهانه، حسین بن علی (ع) است. ما هر جا برسیم هرچه بکنیم در مقابل حسین بن علی (ع) و اصحاب حسین (ع) احساس حقارت فوق العاده داریم.

یزید یک حاکم مست، لایعقل جری گستاخ بود که حاضر بود همه کار بکند. یعنی حاضر بود امام حسین (ع) را با همه فرزندان و همه اطرافیانش قتل عام کند. به سبب همین قضیه مقاومت در مدینه گفتند بیعت کن، امام فرمودند: بیعت نمی کنم، به مکه آمد در مکه فشار آوردند دید اینجا

^۱ بلاذری، أنساب الاشراف، ج ۵، ص ۲۸۶؛ مسعودی، مروج الذهب، ج ۳، ص ۶۷

نباست همه کارها را انجام دهند^۱ و موج آب، رویش را بپوشانند و قضیه تمام شود، نخواست این کار بشود حرکت کرد تا یک نهضت ایجاد بشود. اگرچه آن نهضت در پایان به همان عاقبت منتهی خواهد شد به کوفه آمد و این راه کوفه در برابر فشارها مقاومت کرد. باز هم آمدند و با ملاقات های پی در پی فشار آوردند^۲ بالاخره هم به آن جنگ رسید و باز هم مقاومت کرد تا شهید شد. این یعنی سبیل مقاومت، رمز مقاومت، منتهی مقاومت آگاهانه مقاومتی که می داند می خواهد چه کند و هدفش چیست، این بایستی برای ملت ها، دولت ها، شخصیت ها ملت انقلابی خودمان اسوه و الگو باشد. چنانچه ما این اسوه و الگو را حفظ کنیم این مقاومت را نگه داریم پیش خواهیم رفت.

و چقدر جالب و مناسب بود انطباق روز پا سدار با روز ولادت امام حسین (ع) چون پا سدار هم فلسفه اش همین مقاومت است. برای ما که از قدم اول و روز اول این مولود به مشروع به حق جمهوری اسلامی و انقلاب اسلامی یعنی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را تا امروز تعقیب کردیم و قدم به قدم شناختیم و در کنارش بودیم روشن است که فلسفه سپاه پاسداران همین مقاومت است و اینکه در خط انقلاب باشد، باید سپاه اینگونه باشد، مظهر مقاومت آگاهانه. البته این دو شرط مقاومت و آگاهی هر دو باید باشند. مقاومت ناآگاهانه فساد ایجاد خواهد کرد مثل آگاهانه مقاومت نکردن.

نتیجه گیری

این پژوهش نوید بخش آن است که جبهه حق با تمام فراز و نشیب ها و مشکلات و گرفتاریها، در مسیر پیشرفت و پیروزی قرار دارد و این امر وظیفه ی ما را برای مقاومت در برابر دشمنان مکتب اسلام دو چندان می کند و طبق تعالیم جاودانه آموزه های دین تنها راه غلبه بر معاندین و بد خواهان دین و قرآن، مقاومت آگاهانه و خالصانه، با اتکا بر نصرت بی بدیل الهی، و پرهیز از

^۱ احمد بن ابی یعقوب، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۲۵۰-۲۴۸؛ محمد بن حریر طبری، تاریخ طبری، ج ۴، ص ۲۹۰-

۲۸۹؛ شیخ مفید، الارشاد، ج ۲، ص ۶۷؛ سید بن طاووس، لهدف، ص ۳۹-۴۰؛ مجلس، بحارالانوار، ج ۴۵، ص ۹۹

^۲ دینوری، الاخبار الطول، ص ۲۴۶؛ شیخ صدوق، الامالی، ص ۲۱۷؛ شافعی دمشقی، تاریخ مدنی دمش، ج ۱۴،

ص ۲۱۴؛ مجلس، بحارالانوار، ج ۴۴، ص ۳۷۵

تعاملات و روابط ذلیلانه و خفت بار، با مدعیان قدرت جهانی و صاحبان زر و زور است. مهمترین شاخصه های مقاومت از دیدگاه آموزه های دین که در این نوشتار مورد بررسی قرار است عبارتند از: هزیمت قطعی دشمنان الهیف همراهی و حمایت همه جانبه خداوند از جبهه حق وعده قطعی الهی بر پیروزی جبهه حق، مقاومت مقتدارانه، اجتناب از هرگونه سستی و ناامیدی در عرصه پایداری، مقاومت برای تحقق وعده حاکمیت صالحان بر زمین، اقدام مؤمنان ناشی از ایمان به خداست و ایمان به خدا نیرویی است که هیچ نیروی دیگری معادل آن نبوده و در برابر آن تاب مقاومت نمی آورند.

منابع

*قرآن کریم

کتابها

- ۱- ابن طاووس ، علی بن موسی ، لهوف ، اصفهان ، پویان مهر ، ۱۳۸۹، هـ ش
- ۲- ابن اثیر ، مبارک بن محمد ، النهایه فی غریب الحدیث الاثر ، بیروت ، دارالکتب العلمیه ، چاپ اول
- ۳- بلا ذری ، احمد بن یحی ، أنساب الاشراف ، بیروت ، موسسه الاعلمی للمطبوعات ، چاپ اول ۱۳۹۷ ، هـ ق
- ۴- دنیوی ، احمد بن داوود ، الاخبار الطوال ، قم ، الشریف الرضی ، چاپ اول ، ۱۳۷۳ ، هـ ش
- ۵- زبیدی ، محمد بن محمد ، تاج العروس ، بیروت ، مکتبه الحیاه ، بی تا
- ۶- زمخشری ، محمود بن عمر ، الکشاف ، بیروت ، دارالکتب العربی ، چاپ سوم ، ۱۴۰۷، هـ ق
- ۷- سیرطی ، جلال الدین عبدالرحمن ، الدار المنثور فی التفسیر بامأثور ، بیروت ، دارالفکر
- ۸- شافعی ، ابوالقاسم ، تاریخ مدنی دمشق ، بیروت ، دارالفکر ، ۱۴۱۵، هـ ق

- ۹- صدرالدین شیرازی ، محمد بن ابراهیم ، تفسیر القرآن کریم ، قم ، بیدار ، بی تا
- ۱۰- طباطبائی ، محمد حسین ، المیزان فی التفسیر القرآن ، قم ، اسماعیلیان ، بی تا
- ۱۱- طریحی ، فخرالدین ، مجمع البحرین ، بیروت ، مکتب الذشر الثقافه الاسلامیه ، چاپ دوم ، بی تا
- ۱۲- فراهیدی ، خلیل بن احمد ، کتاب العین ، قم ، موسسه دارالهجره ، چاپ دوم ، بی تا
- ۱۳- فیروز آبادی ، محمد بن یعقوب ، القاموس المحیط ، بیروت ، دارالحیاء التراث العربی ، چاپ دوم ، ۱۴۲۴ ، هـ ق
- ۱۴- معلوم ، لوئیس ، المنجد فی الغه ، بیروت ، دارالمشرق ، چاپ دهم ، بی تا
- ۱۵- مجلسی ، محمد باقر ، بحارالانوار ، بیروت ، دارالاحیاء التراث العربی ، ۱۴۰۳ ، هـ ق
- ۱۶- مسعودی ، علی بن حسین ، مروج الذهب و معادن الجواهر ، قم ، موسسه دارالهجره ، چاپ دوم ، ۱۴۰۹ ، هـ ق
- ۱۷- مکارم شیرازی ، ناصر ، پیدایش مذاهب ، قم ، موسسه الامام علی بن ابی طالب ، ۱۳۸۴ ، هـ ش
- ۱۸- _____ ، تفسیر نمونه ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۴ ، هـ ش
- ۱۹- _____ ، پیام امیرالمؤمنین (ع) ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۵ ، هـ ش
- ۲۰- _____ ، برگزیده تفسیر نمونه ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۸۲ ، هـ ش
- ۲۱- مفید ، محمد بن محمد ، الارشاد ، قم ، موسسه آل بیت ، چاپ اول ، ۱۴۱۳ ، هـ ق
- ۲۲- مسکویه ، احمد بن محمد ، تهذیب لاخلق و تطهیر الاعراق ، قم ، طلعه النور ، بی تا
- ۲۳- نوروزی خیابانی ، مهدی ، فرهنگ جامع لغات و اصطلاحات سیاسی ، تهران ، نشرنی ، چاپ چهارم ، ۱۳۸۷ ، هـ ش

ط) طبری ، محمد بن جریر ، تاریخ طبری ، بیروت ، بی نا ، چاپ سیزدهم ، بی تا

ر) رازی ، محمد بن ابی بکر ، مختار الصحاح ، بیروت ، دارالکتب العلمیه ، چاپ اول ، بی تا

د) دهخدا ، علی اکبر ، لغت نامه دهخدا ، تهران ، روزنامه ، ۱۳۷۳ ، هـ ش

مقالات

اعرابی، غلامحسین، (مبانی قرآنی و روایی مقاومت در کلام مقام معظم رهبری (مدظله العالی)) ،

مطالعات علوم قرآن، شماره ۱، ۱۳۹۹، هـ ش

حاتمی، علی، و حاتمی، ناصر، (بررسی جایگاه جهاد و مقاومت در قرآن و نهج البلاغه) ، اولین

کنفرانس بین المللی دین، معنویت و سبک زندگی، تهران ، ۱۴۰۱ ، هـ ش

سایت ها

<https://tagribstudies.ir>

<https://makarem.ir>

<https://www.makarem.ir>

<https://farsi.khamenei.ir>